

Sprawozdanie z ogólnopolskiej konferencji „Przemoc i ekonomia — refleksje etyczne”

26 września 2024 roku w murach Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie odbyła się ogólnopolska konferencja naukowa „Przemoc i ekonomia — refleksje etyczne” zorganizowana przez Komisję Etyki Politycznej i Wolności Obywatelskich Polskiego Towarzystwa Etycznego oraz Katedrę Filozofii Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. W skład komitetu organizacyjnego weszli dr hab. Katarzyna Haremska, dr hab. Katarzyna Gučzalska, dr Anna Karnat, dr Maciej Kałuza oraz mgr Kamil Marszycki. Konferencja miała charakter hybrydowy. Część prelegentów łączyła się z pozostałymi uczestnikami w formie online, a całość obrad była transmitowana na żywo w Internecie. Motywacją do organizacji tego wydarzenia było poszukiwanie rozwiązań dotyczących obserwowanych oraz możliwych skutków pojawiających się na przestrzeni wieków nierówności społecznych, w tym ekonomicznych, które stanowią zarzewie różnych form przemocy. Problematyka ta związana jest nie tylko z napięciami społecznymi o przemocowym charakterze, lecz również z napięciami ideologicznymi i teoretycznymi dotyczącymi oceny współczesnych systemów społeczno-gospodarczych i pożądanym kierunków ich rozwoju. Napięcia te szczególnie widoczne są w różnicach pomiędzy liberalnymi i lewicowymi dyskursami na temat własności, gospodarki rynkowej czy też akumulacji kapitału. Ponadto zaobserwować można diachroniczne napięcie związane z nieustającą ewolucją systemów społeczno-gospodarczych, m.in. zmianą form gospodarowania, charakteru nierówności oraz związanych z nimi form przemocy ekonomicznej. W związku z powyższym podjęcie problematyki przemocy w kontekście stosunków ekonomicznych wymagało wielowymiarowej analizy i uwzględnienia zmian stosunków międzyludzkich na przestrzeni wieków. Z tego powodu podczas konferencji poza analizą współczesnych gospodarek kapitalistycznych podjęto zarówno wątki historyczne, odnoszące się do polskiego dziedzictwa feudalnego, jak i te dotyczące możliwych dróg rozwoju współczesnego kapitalizmu. Dyskusja nad tymi zagadnieniami zaowocowała

pogłębioną refleksją o interdyscyplinarnym charakterze. Dominujące wątki filozoficzne, m.in. z zakresu etyki, filozofii społecznej i antropologii filozoficznej, przeplatały się z ujęciem historycznym, ekonomicznym oraz socjologicznym.

Konferencję otworzyli wspólnie dr hab. Sławomir Śmiech, prorektor Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, który podkreślił wagę poruszanej podczas obrad problematyki dla procesu ograniczania przemocy ekonomicznej, oraz dr hab. Katarzyna Haremska, przewodnicząca Komisji Etyki Politycznej i Wolności Obywatelskich Polskiego Towarzystwa Etycznego, która w swoim wystąpieniu dokonała krótkiego wprowadzenia do tematyki poruszanej podczas poszczególnych sesji.

Pierwsza sesja — *Polskie dziedzictwo feudalne* — była prowadzona przez dr hab. Katarzynę Haremską. Sesja rozpoczęła się od wystąpienia dr hab. Mateusza Wyżgi zatytułowanego *Od negocjacji do przemocy — rynek pracy w Rzeczypospolitej przedrozbiorowej*, w którym prelegent zaprezentował zniuansowaną wizję stosunków między szlachtą i chłopstwem, opartą na źródłach zaburzających według niego dotychczasowe sposoby narracji o stosunkach feudalnych. Następnie prof. Adam Leszczyński w wystąpieniu online pt. *Dyskurs etyczny w argumentach obrońców pańszczyzny w XVIII–XIX w.*, przedstawił argumenty etyczne, których używano w tym okresie do obrony pańszczyzny. Z kolei red. Piotr Korczyński w odczycie *Opresja czy wyzwolenie i awans? — służba wojskowa chłopów polskich* ukazał tragiczne losy polskiego chłopstwa w wojsku. Na zakończenie pierwszej sesji dr hab. Kacper Pobłocki w wystąpieniu online pt. *Pańszczyzna wiecznie żywa. Życie w cieniu poprzemocowej traumy* zmierzył się z problematyką popańszczyźnianej traumy, prezentując przedpremierowo fragmenty swojej nowej książki dotyczącej tego zagadnienia. Na koniec pierwszej sesji odbyła się dyskusja plenarna z udziałem zgromadzonych gości.

W drugiej sesji — *Ekonomia a polityka* — prowadzonej przez dr Annę Karnat jako pierwsza wystąpiła dr hab. Katarzyna Haremska. W referacie pt. *Przymus, przemoc, zniewolenie — oblicza dominacji w życiu gospodarczym* przedstawiła różnice pomiędzy socjalistycznymi i liberalnymi stanowiskami wobec przemocy ekonomicznej, ujmując tę problematykę w ramy antropologii filozoficznej. Jako drugi w tej sesji głos zabrał dr hab. Piotr Skudrzyk, który w wystąpieniu pt. *Demokracja w polityce, absolutyzm w ekonomii* skupił się na różnicach pomiędzy zachowaniami społeczeństw zachodnich a panujących w nich stosunkach społecznych w zakresie polityki i ekonomii. W ostatnim wystąpieniu drugiej sesji zatytułowanym *Przemoc i ekocentryzm* wystąpili dr hab. Katarzyna Gućalska i dr Maciej Kałuza. W pierwszej części dr hab. Katarzyna Gućalska przedstawiła konkurencyjne wobec antropocentryzmu koncepcje z zakresu

etyki środowiskowej. W drugiej części wystąpienia dr Maciej Kałuża dokonał analizy pojęcia przemocy wobec natury. Na koniec sesji odbyła się dyskusja plenarna dotycząca problemów poruszonych w trakcie wystąpień prelegentów. Następnie uczestnicy udali się na przerwę obiadową, podczas której mieli okazję kontynuować podjęte dotychczas wątki w nieformalnej atmosferze.

Po powrocie rozpoczęła się trzecia sesja — *Przemoc w kapitalizmie* — moderowana przez dr. Macieja Kałużę. W pierwszym wystąpieniu tej sesji zatytułowanym *Abiekt transformacji, czyli na folwarku ekonoma Balcerowicza. Reprezentacje przegranych zmian systemowych w „Gazecie Wyborczej” w latach 1989–1993* dr hab. Jan Sowa poruszył problematykę przemocy symbolicznej jako rodzaju władzy oddziałującego na rzeczywistość polityczną. Następnie dr Jacqueline Kacprzak w drugim i zarazem ostatnim wystąpieniu tej sesji pt. *Prawa człowieka — ignorowany koszt kapitalizmu* przedstawiła problemy związane z naruszaniem praw człowieka w gospodarce kapitalistycznej; szczególną uwagę zwróciła na regulacje prawne dotyczące praw człowieka. Na koniec sesji odbyła się dyskusja plenarna na tematy poruszone podczas wystąpień w niej prezentowanych.

Czwartą sesję — *Alternatywa* — moderowała dr hab. Katarzyna Guzalska. Jako pierwszy w tej sesji wystąpił dr hab. Wojciech Giza z referatem *Etyczny wymiar funkcjonalnego podziału dochodu*. Prelegent przedstawił w nim problematykę przemocy ekonomicznej i związanych z nią konfliktów społecznych z perspektywy zagadnień, którymi zajmują się ekonomiści w kontekście teorii funkcjonalnego podziału dochodu. W kolejnym wystąpieniu, zatytułowanym *Kobiety w gospodarstwie domowym — darmowa siła robocza?*, dr Justyna Tomczyk zaprezentowała wyniki badań empirycznych dotyczących nieodpłatnej pracy domowej wykonywanej przez kobiety, proponując autorskie ujęcie problemu podejmowanego często w ramach szkoły ekonomii feministycznej. Ostatnie wystąpienie — *Dochód podstawowy i dotacja kapitałowa. W poszukiwaniu wyjścia z przemocy ekonomicznej* — wygłosili wspólnie mgr Bartłomiej Kossakowski-Kisiel i mgr Kamil Marszycki. W pierwszej części mgr Bartłomiej Kossakowski-Kisiel zaprezentował koncepcję pierwotnego zawłaszczania jako kluczowego źródła nierówności społecznych. W drugiej części wystąpienia mgr Kamil Marszycki przedstawił koncepcje dotacji kapitałowej i dochodu podstawowego jako możliwych sposobów niwelowania nierówności ekonomicznych. Obrady w ramach tej sesji, podobnie jak w przypadku poprzednich, zakończyły się dyskusją plenarną odnoszącą się do zaprezentowanych wystąpień.

Ostatnią częścią wydarzenia była debata *Przyszłość kapitalizmu* pomiędzy prof. Januszem A. Majcherkiem a dr. hab. Janem Sową. Moderatorem debaty był dr hab. Piotr Bartula, który rozpoczął ją od autorskiego wystąpienia

wprowadzającego. Dzięki emocjonującej debacie uczestnicy konferencji mieli okazję zapoznać się z liberalną obroną oraz lewicową krytyką kapitalizmu, co było interesującym zwieńczeniem wydarzenia.

Konferencję w imieniu Katedry Filozofii Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie zamknęła dr hab. Katarzyna Guczalska, która w swoim podsumowaniu zwróciła uwagę na obnażone podczas obrad problemy ze zdefiniowaniem tego, czym właściwie jest przemoc, a także z ustaleniem, z jakim ustrojem jest ona związana. Podziękowała również wszystkim uczestnikom za ich udział w konferencji oraz poinformowała o możliwości zapoznania się w Internecie z materiałami z wydarzenia.

Konferencja „Przemoc i ekonomia — refleksje etyczne” stanowiła interesującą platformę wymiany poglądów na historyczne, bieżące i możliwe przyszłe problemy dotyczące przemocy uwarunkowanej determinantami ekonomicznymi. W dyskusjach najmocniej dało o sobie znać napięcie dotyczące sposobu postrzegania przemocy ekonomicznej przez środowiska liberalne i lewicowe, choć czasem pobrzmiewały w nich również elementy konserwatywnych światopoglądów. Poza prelegentami i uczestnikami debaty głos w dyskusjach plenarnych zabierało wielu przedstawicieli różnych środowisk akademickich, wnosząc interesujące wątki do wspólnych dyskusji.

Na stronie internetowej <https://www.polskietowarzystwoetyczne.pl/komisje/komisja-etyki-politycznej-i-wolnosci-obywatelskich/konferencja-przemoc-i-ekonomia-refleksje-etyczne-2024/> można zapoznać się z materiałami z konferencji, w tym wideorelacją i materiałami graficznymi. Wideorelacja dostępna jest również na kanale YouTube Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie.

*Opracował Kamil MARSZYCKI**

* Doktorant w Szkole Doktorskiej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, asystent w Katedrze Mikroekonomii Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. E-mail: marszyck@uek.krakow.pl.